

диційних для регіону православ'я і католицизму стримує поширення нових релігійних течій. Ця обставина, а також конкуренція між двома найкрупнішими конфесіями, стимулюючи активність їх місіонерської діяльності стають перепорою в області протестантських течій. Найбільшими з них є Християни віри Євангельської (ХВЕ) і Євангельські християни-баптисти (ЄХБ). Ці конфесії були наявні в області ще у радянський час. На 1.06.1992 р. чисельність цих громад тут складала відповідно 10 і 15. Через півтора роки їх співвідношення стало протилежним – 15 та 10 (частина ЄХБ приєдналась до ХВЕ). З цього часу кількість приходів ХВЕ стала перевищувати ЄХБ і протягом 1990-х рр. доволі швидко зростала. Однак на початку XXI ст. їх зростання, як і збільшення баптистів стало призупинятися, частина громад самоликвідувалась в ході перереєстрації, і в 2005 р їх чисельність складала 33 (ХВЕ) і 17 (ЄХБ). Серед інших протестантських течій у 1992 р. були Християни віри апостольської (ХВА) – 2 громади (у м. Гродно і м. Мости) та Адвентисти сьомого дня (АСД) – 1 громада (в м. Гродно). У 2005 р. чисельність цих громад стала складати відповідно 3 та 7. У пострадянський період на території області з'явилися і ряд нових протестантських напрямів. До них відносяться: Новоапостольська церква, Християни повного Євангелія, Свідки Єгови, Церква Христова, Йоганська Церква. Перші дві конфесії мають по 6 громад, Свідки Єгови – 5, а останні дві представлені лише по одній громаді кожна, розташованих у обласному центрі. Переважна більшість громад розташована в містах. Причому, як правило, чим більше місто, тим більше у ньому протестантських приходів. Лише деякі громади ЄХБ та ХВЕ розташовані у сільській місцевості. У даний час в області діє також одна громада старообрядницької церкви, і одна громада кришнаїтів. Обидві розташовані в м. Гродно.

У результаті за пострадянський період на території Гродненської області сформувалася своєрідна релігійна ситуація. Існують значні територіальні особливості поширення приходів конфесій. Можемо виділити практично католицькі райони, у яких частка католицьких громад у загальній структурі з православними (у даному випадку всіма іншими конфесіями можемо знехтувати через їх відносну малочисельність) складає понад 85% – це Островецький і Вороновський райони (2005 р).

До районів зі значною перевагою католицизму, на наш погляд, доречно віднести ті, у яких громад РКЦ складає 60–85% – це Гродненський і Ошмянський райони.

До православно-католицьких (у яких частка приходів обох конфесій варіює у межах 40–60%) – Щучинський, Лідський, Ів'євський, Сморгонський, Дятловський, Мостовський, Волковиський, Зельвенський райони і м. Гродно.

УДК 911.3

А. Кібка, асп.

ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто регіональні відмінності фінансування розвитку малого підприємництва в Україні.

Some regional differences of small enterprise financing in Ukraine are revealed.

Фінансування малого підприємництва є одним з найважливіших факторів його розвитку. Воно значно диференційоване в регіональному розрізі. Саме тому є потреба в детальному аналізі різних складових фінансування малого підприємництва за регіонами України.

Окремі аспекти розвитку малого підприємництва досліджені в роботах З. Варналія, О. Барановського, М. Долішнього, М. Козоріза, А. Даниленка, Т. Говорушка, О. Тимченка. Але географічні аспекти кредитування,

До районів зі значним переважанням православ'я можемо віднести: Новогрудський, Кропечський, Слонимський, Свиспочський і Берестовицький, у яких частка православних приходів у загальній структурі з католицькими складає 60 – 85%. Таким чином, католицькі приходи мають найбільшу концентрацію у Білорусько-Литовському прикордонні, яка поступово зменшується у південно-східному напрямку.

Станом на 01.01.2007 р. у Гродненській області було зареєстровано 449 громад. Абсолютним лідерами є Лідський, Гродненський райони та м. Гродно, у яких налічувалось 46, 45 і 38 зареєстрованих громад відповідно, які репрезентували практично всі віровчення, що сповідаються у області. В цілому у Лідському районі сконцентровано 10,3%, в м. Гродно – 8,5%, у Гродненському районі – 10,2% всіх громад, зареєстрованих у області.

Показники ступеня концентрації релігійних громад підтверджують поляризацію конфесійного простору. У межах 8 адміністративних одиниць з сумарною часткою 48,6% від площі регіону і часткою у чисельності населення 71,4% зареєстровано 62,2% релігійних громад. На цій територіальній структурі зосереджено найбільші міські поселення області, що мають розвинуту соціально-економічну інфраструктуру – м. Гродно, м. Ліда, м. Слоним, географічне положення яких підтверджує західно-східні тренди зменшення релігійності. У зоні крайньої периферії регіонального конфесійного поля зареєстровано 17,6% релігійних громад, проживає 11,5% населення на 23,3% площі регіону (Берестовицький, Вороновський, Зельвенський, Островецький, Ошмянський та Свиспочський райони).

Очевидно, що в залежності від положення району у межах конфесійного простору від центру до крайньої периферії потенційна чисельність прихожан скорочується, а територіальний радіус обслуговування релігійних центрів зростає.

Найближчим часом, вірогідно, конфесійна ситуація Гродненської області значно не зміниться. У просторово-часовому відношенні прослідковується стійка динаміка відродження ролі громад УПЦ і протестантських конфесій. РКЦ не має такого кількісного вираження активної місіонерської діяльності у порівнянні з православ'ям та протестантизмом. Однак у обох конфесіях існує проблема сільських приходів, пов'язана з все більш зростаючою урбанізацією населення. Територіальні особливості конфесійної сфери значних змін, на наш погляд, не зазнають. Вочевидь, посиляться позиції православної церкви, у тому числі і в районах, де переважає католицизм.

Надійшла до редколегії 04.09.2007

надання інвестицій малому підприємству, приміщень, держзамовлень, консультаційних і організаційних послуг потребують детальнішого аналізу.

Метою даної роботи є виявлення регіональних відмін різних складових фінансування малого підприємництва в Україні.

Основними факторами розвитку малого підприємництва в Україні є організаційно-правові та соціально-економічні. Серед організаційно-правових факторів важ-

лива роль належить фінансуванню малого підприємництва. Фінансування малого підприємництва включає фінансову підтримку малого підприємництва, надходження державних та іноземних інвестицій, надання підприємцям приміщень в оренду та власність для організації ведення бізнесу, розміщення серед суб'єктів малого підприємництва державних замовлень, надання організаційної та консультативно-інформаційної допомоги державними та недержавними громадськими інституціями.

В усіх регіонах України розроблені та реалізуються регіональні програми розвитку малого підприємництва, в яких передбачені всі зазначені вище елементи фінансової підтримки малого бізнесу. Ефективність реалізації таких програм визначається, насамперед, їх фінансовим забезпеченням. Аналіз фінансового забезпечення заходів регіональних програм показує, що в усіх регіонах України в бюджетах передбачені видатки на заходи з підтримки малого підприємництва. Водночас, в регіональному розрізі спостерігається значна нерівномірність фінансування таких програм. Так, у 2005 році близько 70 % загального обсягу фінансування становили кошти бюджету м. Києва. Бюджетні кошти ще декількох регіонів – Одеської, Хмельницької, Вінницької областей та АР Крим – складали у сукупності 15-20 %. В той же час, відповідні асигнування інших 22 регіонів становили лише 10-15 % від загальних обсягів, хоча підприємницький потенціал більшості з цих регіонів значно вищий. Отже, в значній частині регіонів на заходи з підтримки малого підприємництва закладаються зовсім незначні видатки, а для окремих регіонів характерні тенденції до їх зниження. Так, у 2005 році зменшено обсяги видатків на фінансування регіональних програм розвитку малого підприємництва в 11 регіонах України.

Фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва надається комерційними банками, кредитними спілками, спеціалізованими фондами та різними міжнародними фінансовими установами. Зокрема, в 2005 році банківськими та небанківськими фінансово-кредитними установами суб'єктам підприємницької діяльності, в тому числі представникам малого бізнесу, надано кредитів на загальну суму 1,4 млрд грн та 17,3 млн дол США. Ці цифри є дещо нижчими в порівнянні з попереднім роком, в якому обсяг кредитів, отриманих підприємцями структурами, становив 2,6 млрд грн та 19 млн дол США. Таке зменшення обсягів кредитування малого та середнього підприємництва спричинене, перш за все, зміною політичної ситуації в країні та, як наслідок, несвоєчасним затвердженням регіональних програм. У зв'язку з обставинами політичного характеру відбувся вплив коштів населення з банків, що змусило останніх підвищити ставки за депозитами і сприяло зростанню кредитних ставок для підприємців.

Однією з найважливіших складових системи фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва є доступність мікрокредитування. На сьогодні забезпечення малого бізнесу "недорогими" та невеликими за обсягами кредитами досягається переважно в рамках реалізації міжнародних фінансових програм. В переважній більшості регіонів в рамках міжнародних кредитних ліній малому підприємству мікрокредити надаються уповноваженими комерційними банками.

Важливим фактором зростання підприємницького потенціалу регіонів є надходження інвестиційних ресурсів до цієї сфери господарської діяльності. В рамках регіональних програм, для підвищення інвестиційної привабливості підприємництва, місцеві органи влади впроваджують заходи, які спрямовані на покращення інвестиційного клімату регіонів. В останній час спостері-

гається зменшення вітчизняних та значне зростання іноземних інвестицій у сферу малого підприємництва регіонів. Так, обсяги вітчизняних інвестиційних надходжень у 2005 році зменшилися від 8,6 млрд грн (у 2004 році) до 1,2 млрд грн, а обсяги іноземних інвестицій, які в 2004 році становили 559,2 млн дол США та 2,9 млн євро, зросли до 6,4 млрд дол США та 2,1 млн євро у 2005 році. Найбільша частка всіх інвестиційних надходжень належить м. Києву і становить приблизно 60 % від загальних обсягів, значний відсоток інвестицій надходить для розвитку малого підприємництва також до Донецької, Харківської, Дніпропетровської, Запорізької, Львівської, Одеської областей (близько 30 %).

Реалізація регіональних програм передбачає забезпечення малого підприємництва на місцевому рівні комплексною ресурсною допомогою, яка в першу чергу включає надання підприємцям приміщень в оренду та власність для організації та ведення бізнесу. Воно, як правило, здійснюється у вигляді передачі місцевими органами влади представникам малого та середнього підприємництва в орендне користування та у власність площ вільних нежитлових приміщень, у тому числі й комунальної власності. Показник кількості наданих в оренду площ становить понад 2,2 млн м² і залишається протягом кількох останніх років суттєво незмінним. Показник щодо викуплених площ протягом останніх кількох років зростає, причому темпи його зростання також збільшуються. Якщо в 2004 році цей показник становив 343,5 тис. кв. м., то у 2005 році він збільшився на 150 тис. кв. м. За показником кількості площ, переданих підприємцям в оренду, до п'ятірки лідерів входять Донецька область, АР Крим, Київська область, місто Київ та Кіровоградська область. Найбільше площ, які перейшли у власність підприємців, у Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Донецькій областях та місті Київ. В усіх регіонах при місцевих органах виконавчої влади створено регіональні банки даних щодо незадіяних житлових приміщень, не використовуваних виробничих і адміністративних площ та обладнання, а також забезпечено вільний доступ до них. Система державної підтримки розвитку малого підприємництва передбачає використання стимулюючих механізмів, зокрема запровадження пільг при встановленні ставок оренди за приміщення і земельні ділянки для окремих категорій підприємців. Такі пільги запроваджені в переважній більшості регіонів України (крім Закарпатської, Івано-Франківської, Київської та Чернівецької областей).

Ще однією формою підтримки і підвищення ефективності діяльності малих підприємств є розміщення серед них державних і регіональних замовлень. Регіональні та державні замовлення розміщуються, як правило, шляхом проведення конкурсів серед підприємців. До переліку регіонів, де найбільше залучено суб'єкти малого підприємництва до виконання державних замовлень відносяться Одеська, Київська, Луганська та Черкаська області, мале підприємство яких отримало у 2005 році замовлень на 362 млн грн.

Спеціалізовану підтримку малому підприємству в регіонах надають різноманітні державні, недержавні та громадські інституції, які зорієнтовані на організаційну, консультативно-інформаційну, ресурсну та кадрову допомогу. Це так звані заклади інфраструктури малого бізнесу. Стан та ефективність інфраструктури підтримки малого підприємництва є одним з визначальних чинників підприємницького клімату в регіонах, а також наглядно характеризує відношення місцевої влади до розвитку цього сектору економіки. На сьогодні в Україні працюють 337 бізнес-центрів, 72 бізнес-інкубатори, 20 технопарків, 205 лізингових центрів, 1296 небанківських

фінансово-кредитних установ, 161 фонд підтримки підприємництва (серед яких 30 – створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва). Всього налічується 1443 інформаційно-консультативні установи, що надають підтримку малому підприємству. Найбільша кількість регіональних фондів знаходиться у Полтавській (17) та Львівській (13) областях. Найбільша кількість кредитних спілок діє у м. Києві (356), Луганській (64), Донецькій (43), Львівській (42), Закарпатській (34), Дніпропетровській (32) областях. За кількістю лізингових центрів перші місця посідають м. Київ, Запорізька, Донецька, Дніпропетровська та Львівська області. Загальна кількість таких елементів інфраструктури під-

тримки підприємництва за останні кілька років зростає в середньому у 3 рази в порівнянні з 2000 роком.

Висновки. Отже, кредитування, інвестування, надання приміщень, розміщення державних замовлень, надання консультативно-інформаційної підтримки суб'єктам малого підприємництва значно диференціюється за регіонами України. В цілому, фінансування галузі малого підприємництва має чітку тенденцію до зростання у всіх регіонах України в і залежить від дії географічних, економічних і соціальних факторів.

1. Статистичний щорічник за 2006. – К., 2007.

Надійшла до редколегії 08.09.2007

ЮВІЛЕЇ

ДЕКАНОВІ ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 55!

У грудні виповнилося 55 років декану географічного факультету, завідувачу кафедри економічної та соціальної географії, доктору економічних наук, професору, члену-кореспонденту АПН України, Заслуженому діячу науки і техніки України Ярославу Богдановичу Олійнику.

Народився 14 грудня 1952 року на Тернопільщині у сім'ї селян. Після закінчення середньої школи із золотою медаллю, вступив на географічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де отримав фах – економіко-географ, викладач географії. Свою трудову діяльність розпочав у 1975 році на посаді вчителя географії Катюжанської середньої школи Вишгородського району Київської області. Закінчив аспірантуру Інституту географії НАН України. Захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук на тему: "Тваринницько-промисловий комплекс в зоні впливу великого міста і вдосконалення його територіальної організації" зі спеціальності 11.00.02 – економічна та соціальна географія. У 1979 – 1988 рр. – молодший, науковий співробітник відділу теоретичних проблем економічної географії Інституту географії НАН України. З 1988 року – асистент, доцент (1989), професор (1998), завідувач кафедри економічної та соціальної географії (1998), декан географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (1999). У 1997 році у Раді по вивченню продуктивних сил України НАН України захистив докторську дисертацію на тему: "Еколого-економічні проблеми територіальної організації виробництва і природокористування" зі спеціальністю 08.08.01 – економіка природних ресурсів і природокористування.

Я. Олійник – відомий вчений-географ, керівник національної школи економіко-географів, автор і співавтор понад 400 наукових праць, серед них 40 монографій, підручників і навчальних посібників з теоретико-методологічних проблем суспільної географії, економіко-екологічних проблем взаємодії суспільства і природи, територіальної і комплексно-пропорційної організації продовольчих комплексів, регіональної політики, геополітики, викладання географії у вищій школі.

Основні наукові праці (автор і співавтор): "Регіональна економіка", "Концепція стандарту вищої базової географічної освіти", "Адміністративно-територіальний устрій України: проблемні питання та можливі шляхи вирішення", "Загальне землезнавство", "Природні та етнокультурні феномени України", "Країни Європейського Союзу – енциклопедичний словник", "Теоретичні основи туризмології", "Суспільно-географічні основи регіонального природокористування", "Охорона навколишнього середовища", "Вступ до соціальної географії", "Економіко-географічні проблеми територіальної організації виробництва і природокористування", "Вступ до економічної і соціальної географії", "Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії", "Теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки", "Київ як економічна система: природа – людина – екологія".

Ярослав Богданович цікавиться новими ідеями, схильний до широкого бачення будь-яких з проблем – і наукових, і суто людських. Він ініціатор створення спеціалізації із розміщення продуктивних сил та регіональної економіки, де вперше в Україні ведеться підготовка менеджерів цього профілю, організатор проблемної науково-дослідної лабораторії кафедри економічної та соціальної географії з регіональної економіки і політики. Поряд із науковою роботою важливе місце в його житті посідає педагогічна діяльність. У його характері поєднується спокійна вдача з цілеспрямованістю, невичерпною творчою енергією. З любов'ю і турботою ставиться до молоді: багато сил і часу приділяє підготовці молодих спеціалістів – аспірантів і докторантів. Під його керівництвом захищено 4 докторських та 12 кандидатських дисертацій.

Активною є громадська діяльність професора Я. Олійника: член міжвідомчої робочої групи з підготовки проекту Концепції удосконалення системи адміністративно-територіального устрою України, експерт проекту LARGIS "Сучасні підходи до місцевого і регіонального розвитку", голова експертної ради ВАК України з географічних наук, голова Координаційної ради комплексної програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка "Охорона навколишнього середовища", заступник голови спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, член навчально-методичної Ради СНД з класичної університетської освіти, голова Асоціації деканів географічних і природничих факультетів вищих навчальних закладів України; віце-президент Українського географічного товариства; відповідальний редактор збірника "Вісник Київського університету. Серія Географія", заступник редактора збірника "Економічна та соціальна географія", член редколегії наукових збірників – "Екологічна ліга", "Географія і сучасність", "Український географічний журнал", "Винахідник України", "Екологічний вісник", "Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія", "Регіон: стратегія та пріоритети".

